

УДК 81'373.45:81'374(477.86)

НАЗВИ ОБРЯДІВ ШЛЮБНОГО ДНЯ У НАДСЯНСЬКИХ ГОВІРКАХ

Хомчак Л. М., аспірант

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ

У статті описано традиційні номінації, вживані у весільному обряді Надсяння, у контексті українського та загальнослов'янського етномовних континуумів. Предмет дослідження – слова і сталі вирази на позначення обрядів та обрядодій шлюбного дня.

Ключові слова: обряди і обрядодії шлюбного дня, семантичний ряд, семантичний мікроряд, семантичні ознаки.

Хомчак Л.М. НАЗВАНИЯ ОБРЯДОВ СВАДЕБНОГО ДНЯ В НАДСЯНСКИХ ГОВОРАХ. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, Україна

В статті авторка описує традиційні номінації, використовувані в шлюбному обряді Надсяння, в контексті українського та общеславянського етнолінгвістических континуумів. Предмет дослідження – слова і усталені вирази на означення обрядів та обрядодій шлюбного дня.

Ключевые слова: обряды и обрядодействия свадебного дня. семантический ряд, семантический микро ряд, семантические признаки.

Khomchak L.M. NAMES OF WEDDING DAY CEREMONIES IN SIAN RIVER DIALECT.

In her article author describes traditional nominations used in Sian River wedding ceremony in the context of Ukrainian ethnical and linguistic continuum. The object of research-- words and expressions used to designate wedding day ceremonies and rituals.

Key words: wedding day ceremonies and rituals: semantic rank, semantic micro rank, semantic characteristics.

Серед родинних обрядів Надсяння, які ми вивчаємо, чільне місце займає весільний, який на досліджуваній території досі не був предметом спеціального вивчення мовознавців. Єдиним цілісним дослідженням, що репрезентує етномовний континуум надсянських говірок, зокрема весільний обряд XIX ст., є, на думку М.Худаши, “Руське весілля” Й.Лозинського [22]. Позатим родинно-обрядова лексика надсянського говору доповнює словник обрядової лексики загальноукраїнської мови і є невід’ємною його частиною. З огляду на це очевидно є нагальна потреба дослідження сучасного весільного обряду Надсяння, який, зважаючи на розпорошеність носіїв говору в результаті депортацій, порівняно невелику територію функціонування, в умовах модернізації суспільного життя підлягає швидкому процесу нівеляції.

Мета статті – описати традиційні номінації, вживані у весільному обряді Надсяння в контексті українського етномовного континууму. Предмет нашого дослідження – слова і сталі вирази на позначення обрядів та обрядодій шлюбного дня.

Матеріалом для аналізу послуговували експедиційні матеріали, зібрані польовим методом у 91 говірці (25 – переселенських і 66 – поширених на заході Мостиського, Старосамбірського та Яворівського районів Львівської області) у період з липня 2007 по липень 2010 року за спеціально розробленою програмою для збирання родинно-обрядової лексики українських говорів. Залучено також матеріали етнографічних експедицій у надсянський ареал М.Глушка, а також доступні діалектні та етнографічні джерела про весільні обряди України.

Найбільш насиченим у репертуарному плані є день шлюбу. СМ назв обрядів дня шлюбу формують СР: ‘обряд виконання спеціальних мелодій на початку весілля’, ‘обряд одягання нареченої до шлюбу’, ‘перейма’, ‘обряд підміни нареченої’, ‘викуп нареченої’, ‘обряд благословення наречених’, ‘обряд обсівання’, ‘обряд церковного вінчання’, ‘обряд зустрічі молодих’, ‘обряд урочистого заведення наречених за стіл’, ‘викуп місця біля нареченої’, ‘частування’, ‘обряд обдаровування’, ‘обряд покривання’, ‘обряд перевезення молодої до дому молодого’, ‘обрядодії, що символізують завершення дня шлюбу’

Описаний Й.І. Лозинським весільний обряд Надсяння засвідчує “подвійне коло руху почту жениха”, як і в традиційному українському весіллі [3, с. 70]: з дому нареченого → в дім нареченої → разом до церкви → повернення до свого дому в супроводі гостей → з дому нареченого → в дім нареченої → назад у свій дім разом із дружиною [13].

Записи сучасного весілля дають підставу зробити висновок про спрощений варіант руху поїзда молодого: з дому нареченого → в дім нареченої → разом до церкви → в дім нареченої → назад у свій дім разом із дружиною.

Про початок весілля на Надсянні сигналізують обрядові дії, у яких наречені та їхні батьки участі не беруть. Це – виконання спеціальних мелодій як біля весільного дому, так і біля домівок учасників весілля, які мають чітко закріплені обов’язки.

Зі семантикою 'виконувати спеціальні мелодії на початку весілля' зафіксовано:

– аналітичні назви, до складу яких входить дієслово *грати* або його деривати: *в'ідгравати* (Кв), *в'ідгравати* "На дз'ін' добри" (Кнж), *йти до дружк'и в'ідгравати* (Дв), *грати Миколая* (Рсх), *до старости приходити грати* (Кнш). Такі ритуальні дії диференціюємо за місцем проведення: дім, у якому відбувається весілля – дім старости / дружки.

– назви обряду початку дня шлюбу, мотивовані назвами традиційних мелодій, які виконувалися на початку весілля: *на добраноц* (Кнш), *надобриден'* (Кн, Трл), *надобридин'ати* (Зв) [8, с. 217], *сп'івати* "на дз'ін' добри" (К, Кнж).

Й.Лозинський описує обряд, іменованій *відгравати* [13, с. 56-57], *на добридень відограти* [13, с. 96] на трьох етапах весілля: у циклі передшлюбних дійств, на початку шлюбного дня, вранці після весілля.

Із обрядовою семантикою деривати дієслова *грати* засвідчені у говорах української мови. Так, на Бойківщині на позначення обрядів передшлюбного вечора відзначено лексеми *заграванки*, *загравати п'ід' в'ікном*, *з. п'ід' в'ікнами*, *йти в'ід'гравати*, *в'ід'гравати* [21, с. 40], на Закарпатті – *заграванки* [5 II, с. 235].

Мотивовані побажанням доброго дня / вечора молодим і весільним гостям номінації весільних мелодій відзначено у записах бойківського весілля – *добрий ден'*, *надобриден'*, *на добрий ден'*, *(на)добран'іч* [21, с. 176], а також в наддністрянському континуумі (*на добрий ден'* [19, с. 73], *надобридіяти* 'виконувати весільну музичну композицію "надобрідень"' [23, с. 182] та польських говірок довкола Перемишля: *dobranoc*, *dobranocka*, *dobranocsejka* [25, с. 78, 83, 87-88]; пор. ще пол. *dobranoc*, *dobranocka* 'забава, яка відбувається ввечері перед шлюбом' [28, I, с. 472]. Такі мелодії, що сформували назви обряду початку шлюбного дня, у північному ареалі Надсяння вживаються також на позначення однієї з одрядодій дівич-вечора.

Із семантикою 'починати весілля від дому учасників весільного обряду' відзначено описові назви: *йїхати до старостів* (Р), *йти на дружк'и і на дружби* (Дв) (про весільних музикантів), *пойїхати по дружку* (Р) (про дружбу).

Спеціальних номінацій на позначення обряду одягання нареченої до шлюбу на Надсянні не зафіксовано, уживають загальнозживані дієслова: *вбирати* (Вбл, Гдн, Лб, Нкн, Пдц), (Гр) [3Г], *вбиратис'і* (Дв), *вд'гати* (Дм, См), *збирати* (См), *ладувати до в'інц'а/ до шл'убу* (Кнш), *прибирати* (Звз), *уберати до сльобу* [13, с. 96], гіпонімами до яких виступають назви окремих дій: *гладити гр'ішми по волос'у* (Звз), *розпл'ітати косу* (Звз), *розтукати коси* (См), *розчесувати волосе*, *смарувати волосе маслом або медом*, *класти гріш і кавалок хліба* [тс., с. 96]. Гіпонімічні відношення стосовно загальних назв обряду виражає також семантичний мікроряд за значенням 'прикрашати весільний одяг молодій': *напорот' ийти на вел'он'і / на сук'ин'ці і'* (Птл), *суконку / вел'он' прибирати в'азонками* (Ц), *шп'рагом сук'ин'к'и майїти* (Кт), *шп'рагусом / м'іртом сук'ин'ку вбирати* (Дв), *ш. на сук'ин'ці нашівати* (Арл). У низці сіл існує традиція одягати наречену на кожусі; оказіонально засвідчено обрядодію, яка мала сприяти швидкому заміжжю дівчат: *на той кожух с'ідали дружк'и / жи котра боріше с'аде* (Гр) [3Г].

На шляху весільного поїзда нареченого традиційно влаштовують перейму, номіновану в надсянських говірках як *брама* (Арл, Вбл, Влб, Гс, Дв, Дм, Звз, Крк, Кт, Мкр, Мшл, Прл, Птл, См, Ст), *б. в'іс'іл'на* (Гдн), *друк* (Твц), *заставка* (Гл, Кр, Лб, Млн), *каблук* (Прл), *перекуп* (Пт), *перелаз* (Трл), *перістава* (Прл), *шл'абан(т)* (Арл, Бл, Блз, Брш, Гдн, Гс, Дн, К, Кнж, Крк, Лб, Лш, Мж, Млн, Нв, Нкн, Пдг, Пдц, Пт, Р, Ргз, Скл, Сл, Ср, Стр, Трн, Ц, Чрн), (Клн) [3Г]. Назви перейми спорадично диференціюють за дислокацією (*шл'абан на дороз'і* (Брш, Гс) – *брама на подв'іру* (Брш, Гс)) або за функціональним призначенням (*став'ит браму б'іл'а вор'ит / молодий викупл'уйе! / а на дороз'і став'ит брами / йакшо хоч'ит вшити* (Дм)).

Назви *заставка*, *перекуп*, *перелаз*, *перістава* мотивовані дією: *заставка* < *заставляти* 'загороджувати, закривати когось, щось' [17 III, с. 327], *перекуп* < *перекуповувати* 'купувати у кого-небудь куплене, добути ним' [VI, с. 209], *перелаз* < *перелазити* 'переміщатися з однієї сторони якоїсь перепони на іншу' [VI, с. 210], *перістава* < *переставляти* 'ставити, переміщувати що-небудь на інше місце' [VI, с. 284].

Лексеми *брама*, *друк*, *каблук*, *шл'абан(т)* утворилися внаслідок метонімічного перенесення назви предмета, використовуваного для перегороджування дороги, або назви предмета, який нагадували перепони.

Слово *брама* – давнє запозичення з польської мови, де *brama* 'в'їзд, вхід до будови, великі двері, ворота; передмур'я; ключ; дорога, підхід, приступ' [10 I, с. 244]. Лексема *друк* (літературне *дрюк*) має праслов'янські корені, де *dragъ* (*дракъ*) 'палиця, жердина' [10 II, с. 136]. Утворене від псл. *blaкъ* 'вигин' слово *каблук* має значення 'дуга, вигин; дугоподібний предмет' [10 II, с. 332]. У значенні 'перепона на шляху весільного поїзда' слова *брама*, *друк* майже не засвідчені у говорах української мови, за винятком бойк. *брама* [21, с. 51] та ндністр. [3А].

На думку польських етимологів, пол. *szlaban* ‘митна рогатка; загородження’ [26, с. 992; 27 V, с. 591] – запозичення із двох німецьких слів: *Schlafbank* ‘схриня до снання’ і *Schlagbaum* ‘рогатка’ [24, с. 550]; функціонування слова *шл’абан(т)* у надсянських говірках пов’язуємо саме із впливом польської мови, у якій, на відміну від української та її діалектів, лексемі *szlaban* активно використовують. Зауважмо, що в українських говорах аналізовану лексему хоч і вживають, проте з іншим значенням: ндністр. *шлябан*, *шлябант* – ‘спальна лава’ [23, с. 281], лемк. *шлябант* – ‘шлагбаум’ [2].

Традицію перейми етнографи В. М. Ястребов та М. Ф. Сумцов пов’язують із древнім звичаєвим правом, за яким усі молоді члени общини мали право на дівчину-відданицю; перейма – це своєрідний торг між молодим і парубками села за наречену [див. за: 12, с. 111]. Зібрані матеріали з надсянського континууму засвідчують, що колись перейму робили на вулиці лише тоді, коли наречений був із чужого села (Звз, Кнж, Мкр, Нкн), (Клн) [ЗГ]: *йак брав д’івчину з нашого села йакис чужий/то обов’язково браму робили на дорозі* (Звз); *йак в другий село йшла молода, тогоди робили/то називали шл’абант* (Кнж).

СР за значенням ‘перегороджувати шлях весільному поїзду молодого’ формують дієслова або дієслівні словосполучення: *браму робити* (Вбл, Звз, Кт, Лб, Мкр, Ост, См, Ст), *браму ставити* (Арл, Дв, Дм, Вбл), *друж ставити* (Твц), *загородити* (Грл), *застав’ити* (Лб, Млн), *каблук фстав’ити на браму* (Ц), *перегородити*, *переставити* (Стр), *робити каблук на браму* (Ц), *р. перелаз* (Грл), *р. периставу* (Прл), *р. шл’абант* (Блз, Гдн, К, Млн, Пдг, Пт, Трн, Ц), *стів застав’ити* (Лб), *ставити перегородку* (Нкн), *с. шл’абант* (Блз, Гдн, Ргз), *с. шл’абант в брамі* (Ц). Інформатори засвідчують кількарізкову перейму: коли молодий іде по сорочку (Ц), на шляху весільного поїзда нареченого перед шлюбом (б. н. пп.), після вінчання (Арл, Млн), під час перевезення молодої до дому молодого (Блз, Гдн, Кнж, Стр).

Обрядодії, які відбуваються біля перепони на шляху весільного поїзда, вербально репрезентовані дієсловами та описовими конструкціями: *брати викуп* (Арл), *вимагати гор’івку* (Грн), *годитис’і за гор’івку* (Млн), *гор’івку давати* (Звз, Млн), *не пускати* (Мкр), *не пушчати молодого* (Грл), *переш’вати* (Пт), *спорити* (Млн), *торгуватис’а* (Кт, Ост), *торгуватис’і* (Арл, Гдн, Мж, Млн, Мшл, Пдц, Ц), *т. за молоду* (Грл), *т./ск’іл’ко мали там заплати’ти* (Гдн), *тор’житис’і* (Птл), *х’т’ити викуп* (Влб, Пдг).

Із семантикою ‘підмінювати наречену, виводити замість нареченої *хлопа*, *дружбу*, *стару бабу* та ін.’ зафіксовано: *вб’рати стару бабу* (Прл), *виводити к’іл’кох* (Крк), *в. стару бабу з живото* (Гс), *випроводжувати молоду* (Чрн), *ви’пускати п’ідроблену молоду* (Ц), *водити дружок* (Птл), *йак-небуд’ бабу виводити* (Зв), *л’убу д’івчину п’ідстав’ити молодому* (Звз), *виводити молоду* (Грл), *молоду переб’рати* (Ост), *молоду фал’ишуву п’риводити* (Кт), *переб’рати дружбу* (Блз), *п. ж’інку* (Лб, Пдц), *п. йакоос’ хлопа заміаст молоду* (Пт), *п. хлопц’а* (Р), *п. к’іл’кох старших* (Крк), *п. таку ж’інку* (Влб), *п’т’сунути шос’* (Плш). Оказіонально відзначено ритуальну дію *иу’кати молоду* (Птл).

Як відзначає Н. І. Здоровега, звичай підмінювати наречену простежується у весільній обрядовості багатьох слов’янських народів, має магічну функцію і є ‘своєрідним захисним чаклунством’ [12, с. 113].

Архаїчний обряд купівлі нареченої через купівлю місця біля нареченої зберігся й у сучасному надсянському весіллі. Із семантикою ‘займати місце біля нареченої і вимагати у нареченого викуп (про брата, сестру чи інших осіб)’ відзначено такі словосполучення: *викуп брати* (Бл), *в. х’т’ити* (Вбл), *займати м’ісци* (Гл), *зас’ідати* (про хлопців) (Врб), *з. (молод’і) м’ісце* (Зв, Кт, Ргз), *не дотускати молодого на м’ісце молодой* (Птл), *не хлускати на то м’ісце* (Гдн), *робити зас’ат’ка* (См), *с’ідати на то м’ісци* (Гдн, Млн). Оказіонально засвідчено назву такого обряду *викуп молодой* (Птл).

Сему ‘платити за місце біля молодої’ репрезентують дієслівні словосполучення: *ви’кутити то м’ісци/жоби йм с’і фступили з того м’іс’ц’и* (Гл), *грош’і давати* (Гдн, См), *давати викуп* (Бл, Кт), *заплатити викуп* (Гдн), *з. за м’ісце* (Врб), *платити грош’і/жоб’ м’ісце освободити* (Млн).

Спорадично фіксуємо обряд викупу молодого молодою, якщо він ішов у прийми: *а йак в’ін’де в прийми/то йдут до него поперед’а туди вона йдог’о п’іймайе/вона муси дати викуп за него* (Вбл).

Зауважмо, що обряд викупу нареченої через купівлю місця біля неї, репрезентований у всіх етнолінгвістичних континуумах України [3, с. 76; 12, с. 114], вербально представлений також у говорах української мови [див.: 21, с. 53].

У записях надсянського весілля першої половини ХІХ ст. відзначено обрядодію урочистого заведення молодого на посад біля молодої, представлену словосполученням *засадити князя* і засвідчену описом: *дружба випроводжає молодого на стів, где він ся три рази обертає, а, злізши, коло молодой засідає* [13, с. 128]. Сучасні записи весільного обряду Надсяння ритуальне ходіння молодих по столі після викупу молодої фіксують okazіонально: *викуп дали/туди*

в'ін бере молоду/ стаїють на стіл/ три рази докола стола ход'ит по стол'ї// походили три рази/ об'їшли по стол'ї і фс'о// і виход'ит до л'удей/ до г'ос'т'ів (Бл).

Ритуальне ходіння наречених / нареченого / нареченої по столі (через стіл) простежуємо на різних етапах надсянського весільного обряду: коли наречені займають почесне місце за весільним столом у циклі передшлюбних дійств (йдуть “на посаг” [13, с. 64, 71]); перед вінчанням після викупу молодої (Вбл, Бл); після вінчання, займаючи почесне місце за весільним столом (Рсх), (Вбл, Гр, Зв) [ЗГ], [13, с. 128]) і покидаючи його (Арл, Трл). Подібні ритуальні дії спорадично засвідчені на Закарпатті та Бойківщині [12, с. 99–100; 21, с. 57], однак на Надсянні функціують на різних етапах весільного обряду, формуючи його специфіку. Такі обрядові дії репрезентують описові конструкції: *вести через стів* (Рсх), *випроводити на стів* [13, с. 64, 71, 128], *переводити без стів* (Трл), *п. через стів* (Клн) [ЗГ], *через стів виводити* – про дружбу чи старосту, який заводить / виводить нареченого / наречену, *без стів перелазити* (Вбл, Зв) [ЗГ], *їти без/через стів* (Дз, Кв, Трл), *л'їзти через стів* (Зв) [ЗГ], *перелазити через ст'їл* (Бор, Вбл), *перехудити бис ст'їв* (Плш), *стати на стіл/ три рази докола стола ходити по стол'ї* (Бл), *через стіл перел'їзти і там с'їсти на ко'жус'ї* (Гр) [ЗГ] – про наречену або молоду пару.

Стіл як реалія виступає одним із головних предметів надсянської весільної обрядовості. Це – “шанована річ, хатній престіл” [11, с. 579], однак на Надсянні, на відміну від традиційних увялень українців, за якими “не годилося на ньому сідати, бо на нім хліб святий кладеться” [11, с. 579–580]. ритуальне ходіння по столі в майбутньому мало забезпечити новоствореній сім'ї щасливе, легке життя, багатство і достаток, бо, як пояснюють обрядодію інформатори, *багацтво на стол'ї їе* (Кв); *через стів заходити/ шоб було добре/ фс'ї до дорог'и ст'їлис'ї/ шоб н'їякої б'їди не було/ скоро їїм вил'їзти* (Арл).

Традицію дарувати молодому та його гостям нагрудну відзнаку (про молоду і дружок) вербально відтворюють словосполучення: *без стіл приїшити* (Дв), *давати бук'ет* (Ос) [ЗГ], *з'їн'ївати бук'ет/ бо в'їн'їїде з бук'етом кавал'їрск'їм/ прич'їпати йому друг'їй* (Пгл), *зна'їтити гостей* (Кв), *ма'їїти гостей* (Пдц),), *нести бук'ет на тар'їлц'ї і приїш'ївати* (Вбл), *н. бук'їт дл'а молодого на тарелі* (про старостину) (Дв), *прич'їпати бук'їт* (Мкр), *приїш'ївати дружбам бук'єти* (Арл), *п. мулодому бук'ет* (Арл), *їтити бук'їт* (Кв). Оказіонально зафіксовано обрядодію *к'їдати бук'ет кавал'їрск'їй на'їзад себе* (Пгл), яку здійснює наречена.

На позначення обряду благословення перед шлюбом відзначено назви: *благословен'ство* (Арл, Блз, Гс, Звз, Кт, Лб, Нкн, Прд, Прл, Ргз), *до благословен'ства* (Гдн, Гл, Мж, Ост, Прл, Чрн), *до поклону* (Брш, Вбл, Дв, Кв, Кнж, Пгл, См, Ср), *до склону* (Блз), *до уклону* (Трл), *надобриден'* (Блз), *поклін* (Гс, Дв, Пгл, Р).

Із семантикою ‘просити батьківського благословення’, засідаючи на посад (у циклі передшлюбного дійства), вирушаючи з дому по молоду (про нареченого), їдучи до шлюбу (про молоду пару), відзначено дієслівні конструкції: *благословен'ство проси⁽⁶⁾ти* (Кр, Мшл), *благословитис'ї* (Вбл, Кт), *брати благословен'ство* (Нкн), *до благословен'ства їти* (Гдн, Гл, Мж, Ост, Прл, Чрн), *до поклону ставати* (Вбл), *їти/ би бат'к'ї благословили* (Дв), *ї. до поклону* (Брш, Кв, Кнж, Пт, Ср), *ї. до уклону* (Трл), *ї. по благословен'ство* (Нкн), *клан'ї(ї)тис'ї* (Вбл, Дз, К, Млн, Ргз, См, Трл), *клан'їтис'ї/ їак їти до шл'їбу* (Гл), *клан'їтис'ї татови/ мам'ї* (Прл),), *поклони робити* (Дв), *проси⁽⁶⁾ти благословен'ства(о)* (Бл, Брш, Лб, Мкр, Р, Ст, Стр), *п. благослов'їн'їа* (Гдн), *п. о благословен'ство* (Кнш), *просити о благословіне* [13, с. 98], *робити покл'їн/ благословен'ство* (Гс), *ставати до благословен'ства* (Ц).

Назви *до поклону*, *до склону*, *до уклону*, *клан'ї(ї)тис'ї*, *поклін*, уживані самостійно та у складі дієслівних словосполучень, утворені від псл. *kloniti* ‘хилити, нахилити, гнути, згинати’ [10 II, с. 465], функціують також у весільній обрядовості говорів російської мови, де *поклон* ‘частування у нареченої на другий день весілля’; *принести, положить и т. д. на поклон* ‘вручити весільний подарунок молодим (які у відповідь низько кланяються)’ [15 XXVIII, с. 385]. Етимологічний, історичний та порівняльний аналіз назв *благословенство*, *благословен'а(е)* див. [21, с. 51].

Традиційно перед шлюбом наречений просить благословення двічі: у своїх батьків – сам, у батьків нареченої – разом із нею. Однак спорадично фіксуємо обрядодію, коли дружби *привод'їт молоду до молодогу* (Арл), *дружби берут молоду і ведут їїї до їїго бат'к'їв* (Пдг); тому із семантикою ‘просити благословення у батьків нареченого’ фіксуємо словосполучення: *вступити ше до н'їго/ поклонитис'ї їїго мам'ї* (Стр), *клан'їтис'ї* (Кв, Лб), *просити благословен'ства* (Арл, Пдг).

Гіпонімічні відношення стосовно семи ‘просити батьківського благословення’ виражає семантичний мікроряд за значенням ‘просити благословення померлих батьків’: *їти на цвин'їтар* (Млн, Ц), *ї. на цвин'їтар до тата/ до мамі помолитис'ї/ просити на в'їс'їл'їа* (Зл), *ї. просити благословен'їа* (Ст), *ї. просити на цвин'їтар* (Твц), *клан'їтис'ї на цвин'їтари/ просити благословен'ства* (Прл), *на цвин'їтар їти просити благословен'ства* (Прд), *помолитис'ї/ клан'їтис'ї/ просити благословен'ства* (Звз);

За семантичною ознакою ‘особа, до якої звертаються із проханням поблагословити’ виділено СР ‘просити благословення громади села’: *йак стоїали луди по дорозі/клан’атис’а* (Зв), *йти перед ворота і с’і клан’ити* (Твц), *клан’итис’і фс’ім луд’ом/хто на дорозі іє* (Ц), *по дорозі і просити благословен’ства* (Прл), *просити фс’іх л’удей о благословен’ство* (Кнш) – про молоду, *клан’ятися всім, навіть найменшій дитині* [13, с. 99], *просити благословен’ства/хто би не йшов* (Арл), *ходити по сус’ідах просити благословен’ства* (Пдг) – про молодих;

Із семантикою ‘благословити молодих до шлюбу (про батьків)’ функціують словосполучення: *благословен’ство давати* (Ргз), *благословити короваїом* (Вбл), *кликати до благословен’ства* (про хрещених) (Кт), *с’ідати до благословен’ства* (Крк), *с. до поклону* (Дв, Пгл, См), *с. до склону* (Блз), *три рази благословити* (Трн). У говірці одного села відзначено сталий вираз *на посаг не с’ідати* (Бл), що засвідчував відсутність обряду благословення до шлюбу, якщо батьки померли.

Окремі обрядодії під час обряду благословення репрезентовані конструкціями: *до ніг падати татов’і і мам’і* (Зв, Млн), *падати до земл’і/йак с’і фклан’ати бат’кам* (Арл), *хл’іб ц’ілувати* (Млн), *ц’ілувати короваї* (Вбл), *ц. рук’у і кол’іна* (Р) – про наречених; *благословити короваїом* (Вбл), *хл’іб на голову покласти і так потримати* (Трл), *хл’ібом благословити* (Твц, Трл) – про батьків наречених.

Під час обряду благословення мовці вживають сталі мікротексти, які мають вигляд діалогу між учасниками обряду: *“Просим (вас) благословен’ства”* (Зл, Млн, Твц, Чрн) – *“Най вас Бог благословит и’част’ом/ здоров’ом і добров(м) доле(м)”* (Зл, Твц); *“Най Вас Бог благословит и’част’ам/ здоров’ом/ добром дол’ом”* (Чрн); *“Най вас Бог благословит и’част’ам/ здоров’ам/ добром дол’ом/ добром дор’ібок”* (Млн); *“Прошу благословен’ство”* – *“Дай ти/ Боже/ здоров’у и’чист’у/ добрий дор’ібок/ жиби с’била здорова”* (Арл).

Однією із форм благословення молодих перед шлюбом або після нього є ритуальне обкроплення водою та обсипання зерном чи грошима, яке здійснює мати або старостина (сваха). На думку В. В. Усачової, у весільному обряді ритуал обсипання, властивий у різних варіантах усім слов’янам, символізує життя, ініціює благополуччя, здоров’я, зачаття, багатодітність майбутньої сім’ї та оберігає від поганих очей [20 III, с. 582].

На позначення обряду обсипання зафіксовано дієслова або дієслівні словосполучення: *зерном посипати* (Нв), *зерном/ пше́ниц’ом сипати* (См, Трл), *к’ідати зерно дл’а багачства молодих* (Нв), *к. цук’ерк’у* (Блз), *к’ропити пше́ницев* (Блз, Пг), *обходити хл’ібом з с’іл’у навколо* (Влб), *о’сипувати* (Ск), *посипати пше́ницев і коп’ійками* (Мж), *п. пше́ниц’оїу/ц’ікорками* (Брш), *пос’івати* (Кнж), *пше́ницев посипати* (Дм, Ц), *пше́ниц’у/грош’і/коп’ійк’у і к’ідати* (Бл), *п. метати навколо л’удий в’с’іл’них* (К), *с’ійати пше́ниц’у* (Кнж), *с. с’ім’ї* (Рсх) – перед шлюбом; *метати д’іт’ам цук’ерк’у коло церкви* (Трл), *с’ійати пше́ниц’у* (Трн), *цук’ерк’у сипати* (Рсх) – після шлюбу.

Віра в очищувальну силу води, а особливо в цілющу силу освяченої води [11, с. 106–107] збережена у обряді із семантикою ‘кропити молодих перед шлюбом чи після нього’ і вербально представлена у конструкціях: *брати в’ідро води непо’чатой/ кропити* (Зв), *вкрап’їти с’в’аченов водов* (Рсх), *вокроп’ївати три рази* (Прл), *кропити водов* (Кнж), *к. довкола в’ісіл’а* (Врб), *к. с’в’а(и)ч’енов водов* (Блз, Гдн, Дм, К, Кнш, Мшл, Ск, Трн, Ц, Чрн), *к. с’в’аченоїу водоїу* (Пгл), *кропити св’іч’енов водов* [13, с. 98], *окрап’їати* (Кв), *покроп’ївати молодих з в’іс’іл’ом* (Зв), *с’в’іч’енов водов обкроп’ївати* (Бл, Блз, Дм), *с’в’аченом водом кропити* (Вбл, Зл, См, Ст, Твц), *скрап’їати* (Трл), *скроп’їати водом* (Кт), *с. водоїу с’в’іч’еноїу* (Гр) [3Г]. Подібні ритуально-магічні дії засвідчені у календарній та родинній обрядовості обрядовості слов’янських народів та етнолінгвістичних континуумів України [3, с. 75, 130; 12, с. 100], див ще: [21, с. 55].

СР за значенням ‘благословити молодих, обкроплюючи їх водою та обсипаючи пшеницею’ формують три семантичні мікроряди, диференційовані за використовуваними під час обряду предметами:

– СМР ‘після обряду здійснювати ритуальні дії з тарілкою (іншим предметом), перекидаючи її через хату чи розбиваючи’: *к’ідати миску через хату* (про дружбу) (Влб), *к’ропило на дах вик’їнути* (Твц), *тар’їлку к’ідати молод’атам п’ід ног’у* (Мшл), *т. перек’їдати через хату* (Блз), *т. через дах к’ідати* (Нв). У записах надсянського весілля першої половини ХІХ ст. засвідчено обрядодію, коли молодий перекидав через хату тарілку, на якій батьки подавали горілку, зустрічаючи його після шлюбу, або тарілку, на якій приносили подарунки від молодої: *таралик через хату метати* (про молодого) [13, с. 104, 123]. Перекидання через голову миски з водою або вівсом, через хату – палки, якою хрестили двері, у весільному обряді деяких місцевостей символізувало відкидання всього нечистого або ворожіння на подружжє життя [11, с. 439]. Перекидання предметів через дах у обрядовості слов’янських народів мало оберегову функцію [4 III, с. 17], а биття посуду виконувалося з метою побажання багатства, щастя, народження дітей [18 I, с. 180–182]. Спорадично на Надсянні засвідчено тлумачення подібних обрядових дій: *тар’їлку фк’їнути най с’і три’маїут фс’і ф’кун’і* (Гдн), *тар’їл’ розб’ївати на и’чист’у* (Дм).

– СМР ‘під час обряду використовувати певні предмети з ритуальною метою’: *брати кожух волос’ом наверха* (Гдн), *б. кожух наруби/ тим баранком наверха* (Рсх, Трл), *вергти на себе кожух* (К) – здійснювати обрядові дії (про матір чи старостину) в кожусі – символі багатства; *брати коровай н’ід паху* (Зв), *б. хл’іб н’ід паху* (Вбл), з *коровайом обкропл’ували* (Зл) – виконувати ритуальні дії з хлібом, ініціюючи достаток; *зе’леним барв’інком кро’тити* (Арл), *м’іртом кро’тити* (См), *кро’тити з’іл’ом* (Гдн) – використовувати рослини, з яких плели вінок, як символи життя і безсмертя душі (барвінок) [11, с. 27], невинності (мирт);

– СМР ‘під час обряду бігати за матір’ю з пругом і бити її (про дружбу)’: *б’ігати за нею і прут’аком біти* (Зв), *брати кан’чуж/ н’ідган’ати* (Врб); така обрядодія здійснювалася, очевидно, з ритуально-магічною метою, оскільки, як вважає Л.Н. Виноградова, биття мешканців дому гілкою може зберегти ім здоров’я [6 III, с. 485].

Спорадично фіксуємо слова матері, з якими вона здійснює ритуальне обсявання / обкроплювання: *“Най вас Господ’ благословит’ і йа вас благословл’аю фс’ім найл’ітшим”* (Прл).

Із семантикою ‘кидати навколо себе або на весільних гостей зерно, цукерки, весільне печиво тощо (про молоду)’ відзначено словосполучення: *йарка з гор’іх’ів розк’ідувати* (Мшл), *к’ідати цук(о)урк’и* (Арл, Гл, Прл, Пт, Ц), *с’ійати пше’ниц’у* (Кв), *ф’ір’і к’ідати* (Р), *цук’орк’и розк’ідувати* (Мшл). Такі ритуальні дії, які мають принести багатство і достаток у подружньому житті, молода здійснює по дорозі до шлюбу (Р), біля церкви після вінчання (Арл, Гл, Мшл, Прл, Пт, Ц), займаючи почесне місце за весільним столом після шлюбу (Кв).

У південному ареалі Надсяння із ритуально-магічною метою весільна мати здійснює обрядодію за значенням ‘давати молодим до церкви зерно або гроші, ініціюючи достаток’, що вербально репрезентують конструкції: *грош’и і молодому до к’ішен’і давати* (Брш), *кождому за’пихати в ме’шт грош’и* (Блз), *пше’ниц’у давати по к’ішен’ох* (Кнж).

Традиційно надсянське весілля супроводжується низкою забобонних дій, які мають відображення на вербальному рівні. Із семантикою ‘виконувати ритуальні дії, спрямовані на швидке заміжжя дівчат’, відзначено описові конструкції: *сто’їати до шл’убу/ бо йак вона с’іла/ то д’івк’и с’і не в’ід’авали/ с’іли* (Кв), *сто’їати/ шоби д’івк’и не при’с’іла* (Нкн), *сто’їати/ шоби д’івчата замуж’йшли* (Кт), *сто’їати (на ф’ірі)/ жоби д’івк’и зам’іж виходили* (Арл, Млн, Кнш, Р) – так має робити наречена, коли її везуть возом до шлюбу чи від шлюбу.

Локальною особливістю надсянської родинної обрядовості, зокрема родинного та весільного обрядів, є звичай давати учасникам обряду до церкви хліб і цукор. У структурі тематичної групи весільної лексики із семантикою ‘мати хліб і цукор за паузою під час вінчання (про наречену)’ відзначаємо такі словосполучення: *брати костк’и цукру в пл’аток* (Гс), *йак брати шл’уб/ кусок хл’іба н’ід пахом’мати* (Кр), *йак йти до шл’убу/ мати н’ід пахом’ц’ілушки* (Зв) [3Г], *крайчик’и і цукор давати в хустинку* (Рсх), *мати хл’іб/ обрусок н’ід пахом* (Лб), *ц’ілушки нести до шл’убу* (Млн). Аналогічний звичай фіксуємо під час спрощування на весілля: *брати кро’мку хл’іба/ ц’ілушки і цукру і ходити просити з тим* (Вбл), *б. ц’ілушки хл’іба н’ід па’зху і так ходити просити* (Гр) [3Г]. Подібні обрядодії спорадично описують етнографи на Поліссі та Львівщині [3, с. 72].

Відзначено ритуальне споживання цього хліба з цукром усіма весільними гостями або лише нареченими. Таку обрядодію репрезентують конструкції: *крайати/ йак при’їхали з’і шл’убу/ шоб фс’і йіли/ шоб йім с’і добре жили* (Гр, Зв) [3Г], *крайати на то’нен’к’і кус’н’и/ цукром посипати і фс’іх’гостей пригош’чати* (Вбл), *крейати/ цукрувати/ давати фс’ім гост’ам/ шоби ф’айн’и жили молод’іта* (Лб), *при’йти з церкви і на самий пер’ід за столом то йісти* (Рсх), *р’ізати/ цукрувати і то роздавати* (Кр), *цук’ер гост’ом давати* (Гс), *ч’істувати фс’іх’л’удей* (Млн).

Форму прилучення до нового роду демонструє звичай, коли невістка пригощає родину чоловіка принесеним хлібом: *а той/ шо вона мала хл’іб/ то вона на стів’клала і роздавала хл’іб той’родин’и* (Стр).

Одним із центральних обрядів сучасного надсянського весілля є церковне вінчання, на позначення якого уживають такі назви: *в’інец* (Кнш, Мкр), *в’інчан’и* (Мшл, См), *сл’уб* (Врб, Вбл, Дв, К, Пт), *сьлюб* [13, 101], *шл’уб* (Дбч, Кнш, Кт, Пдг, Птл, Р, Ргз, См, Трн), *шл’убой(н’)ко* (Гдн, Млн). Сему ‘вінчатися’ репрезентують фраземи: *йти до шл’убу* (Дв, Дм, Мкр, Пдг, Пдц, Ргз, См, Трл, Ц), *йти до в’інчан’и* (См), *шл’уб брати* (Зв, Кт, Лб, Пдц, Птл, Ц), *шл’убойко брати* (Млн). Як зазначає Н. Хібеба, такі монолексеми та аналітичні назви широко представлені в історичних джерелах та говорах української мови [21, с. 54]. На північному ареалі Надсяння перед церковним вінчанням фіксуємо обряд народного шлюбу – *заручини* (Вбл, Птл, См).

Під час церковного обряду вінчання або після весілля священник або хрещена мати одягає на голову молодій хустку. Така обрядодія має назву *вие’ід* (Блз, Лб, Млн, Ост, Пдг, Прл). У весільному обряді першої половини XIX ст. із семантикою ‘післявесільне відвідання молодою церкви у супроводі учасників весілля, зокрема старостин’ засвідчено назву *вовід* [13, с. 157–158].

Лексема *вив'їд* мотивована дією, що й засвідчує спорадично вживане обрядово марковане дієслово *виводити* 'покривати голову молодої хусткою під час вінчання (про священика чи хрещену матір)' (Млн), (См) [3Г]. Сему 'перший раз їти до церкви після весілля (про молоду)' репрезентує фразема *їти на вив'їд* (Блз, Дз, Лб, Ост).

Назва *вив'їд* (псл. *vesti* < [10 I, с. 364]) функціює у системі лексики родильного та весільного обрядів; не засвідчена в українській літературній мові; у надсянських говірках, очевидно, підтримується впливом польської мови, де вживається з обрядовою семантикою: *мувод ро вianki*, *мувод з раниеństwa* 'благословенство після шлюбу' [28 VII, с. 1109]; назва спорадично представлена у діалектних континуумах: ндністр. *вив'їд* 'обрядодія під час вінчання' [3А], рос. діал. *вывод* 'відвідання молодими церкви першої неділі після вінчання' [15 V, с. 255]; пор. ще *вівід* 'перше відвідання молодою церкви в понеділок після шлюбної ночі для отримання молитви' [16 I, с. 149].

У обряді церковного вінчання виділено два семантичні мікроряди, диференційовані за суб'єктом дії:

– дружби / дружки: 'під час вінчання стелити молодим полотно (рушник)': *стелити полотно* (Кнш, Мшл), *стелити ручник під ноги* [13, с. 101];

– молода пара: 'ставати навколїшки на рушник, щоб дати присягу': *на полотн'ї прикл'їкати* (Мшл), *кл'їкати на рушник* (Пдц), *клякати на ручник* [13, с. 101].

Серед назв обряду вінчання виділяємо семантичні мікроряди, які вербально репрезентують ритуальні дії учасників обряду вінчання з метою ініціювання:

– швидкого заміжжя подруг молоді: *вбїратис'ї* (Пдг), *вобер'татис'ї* (Млн), *дївїтис'ї в одну сторону/обертатис'ї* (Крк), *зак'їдувати рушник по д'ївках* (Зв) [3Г], *зак'їдати полотно на'зад* (Млн), *зіле помежи дївчата метати* [13, с. 101], *к'їдати рушник* (Кт, Лб, Ргз), *обзїратис'ї* (Блз, Ц), *о. церкви* (Лб), *огл'адатис'ї* (Р), *престїв ногов відтїхати* [13, с. 101], *роззїратис'ї на бок'ї* (Гл), *убзїратис'ї три рази* (Млн), *рушник к'їдати мїжї д'ївчата* (Прд), *рушник к'їдати на'зад* (Гл), *рушник перек'їдати без себе* (Вбл, Врб), *т'їгнути рушник за собою* (Вбл);

– влади дружини над чоловіком: *вел'он зак'їдати на ногу* (Блз), *в. зак'їдувати молодому* (Арл, Звз, Мшл), *завернути сук'їнку на молодого* (Стр), *зак'їдати на ног'ї молодому сук'їнку* (Лб), *нага'виц'ї прикл'їкати* (Кт), *на него сп'їдниц'ї зак'їдати* (Гвц), *наступати ногов жупан молодого* [13, с. 101], *перїшим стати на рушник* (Пгл), *помїнатис'ї його зрош'їв* (Кт), *прикл'їкнїти на штанї* (Зл), *прикл'їкнїти* (Кнш), *прїтїснїти нага'виц'ї* (Ргз), *стонг'ї зак'їдати на плеч'ї* (Ст);

– влади чоловіка над дружиною: *вел'он прїтїснїти* (Ргз), *прикл'їкнїти сукн'ї / сук'їнку* (Вбл, Зл), *сп'їдниц'ї прикл'їкнїти* (Дв).

Подібні символїчні дії прїтаманні весільній обрядовостї рїзних рїгїонїв України [3, с. 72].

Репрезентантами семи 'зустрїчати молодїх бїля порога (про матїр / батькїв)' вїстапуають дїєслова та описовї конструкції: *вїтати* (Гдн), *в. молод'їт* (Клн), *вїходїти благословїти* (Нкн), *в. з повнем ї з коровайїем* (Вбл), *в. з хл'їбом* (Гл, Дм, Кр, Кт, Млн, Прд, Ргз, Гвц), *в. перепївати* (Гр), *запївати на пороз'ї* (Гр), *зустрїчати* (Мшл, Прл, Ц), *коло порога перепївати* (Кт), *на под'їру вїходїти* (Гл), *перепївати* (Вбл), (Кт, Мкр, Ст), *п. на пороз'ї* (Врб), *п. перед порогом* (Пгл). Мотїваторами синтетїчних та аналітїчних назв обряду вїстапуають назви дїї: *вїтати* 'гостїнно прїїматї когос' [17 I, с. 686], *благословїти* 'хрестїти когос-небудь, проказуаючї при цьому молїтву, побажання' [17 I, с. 194], а також *перепївати*, *запївати* – 'давати молодїм пїтї горїлку', *вїходїти з повнем, з коровайїем, з хл'їбом* – 'зустрїчати молодїх хлїбом чї горїлкою';

СР 'зустрїчати молодїх бїля порога' формують СМР, дїференційованї за обрядовою дїєю:

– 'проказувати побажання молодїм': *благословїти* (Вбл, Крк, Мшл, Трн),

– 'дарувати свекрусї (тещї) хустку або полотно (про невістку (зятя))': *давати хустку на голову* (Гл), *зак'їдати мам'ї хустїну* (Арл), *к'їдати на свїкроху полотно (на'їт)* (Прл), *нак'їдати стару полотном* (Кт), *хустку зак'їдати* (Нкн);

– 'вїконувати ритуальнї дїї з хлїбом (про матїр чї батькїв)': *благословїти хл'їбом* (Гл), *вїходїти з солїв ї з хл'їбом* (Гдн), *в. з хл'їбом* (Клн), *давати її хл'їб* (Нкн, Ск), *д. її'му ї її хл'їб п'їд паху* (Ргз), *д. молодому п'їд паху хл'їб* (Ос), *д. молод'ї хл'їб на голову* (Грл), *к'їласти молод'ї хл'їб на голову* (Влб, Мкр), *к. хл'їб на голову молод'ї ї молодому* (Трн),

молоді давати хліб п'їд паху (Брш), тримати два хліба на голові (про матір) (Мкр), хлібом над головою махати (Млн, Твц);

– виконувати ритуальні дії, використовуючи кожух: брати кожух наруби (Грл), виходити в(ф) кожусі (Арл), (Клн), в кожух с'а вибрати/ жоби була багата (Ст), кожух на себе брати (Млн), ку'жух на голуву брати (Плш), на соб'ї мати кожух (Прл), стелити кожух (Вбл, Прл), тримати на голові кожух (Мкр) – про матір; без кожух перескокнути (Мкр), биз кожух переступати (Арл), переходити через кожух (Ргз) – про молоду пару;

– ‘хрестити двері / одвірки (про дружбу або старосту)’ (така обрядодія здійснюється, коли молоді йдуть до шлюбу або приходять додому після шлюбу): двері хрестити налицев (Грл), по одв'їрках бити: “во мйа Отц'а і Сина – до року дитина” (Гр) [ЗГ], хустинков хрест робити (Ос) [ЗГ]; у першій половині XIX ст. відбувався ритуал жегнати двері каньчуком [13, с. 98, 146], коли молоді йшли до шлюбу або молода покидала батьківську оселю.

– ‘обсипати молодих зерном’ (Арл, Млн, Грл) (див. вище).

У надсянській весільній обрядовості відзначаємо ритуальне ходіння / обведення молодих / молодої довкола сакрального предмета, хатнього престолу – стола, яке вербально репрезентують конструкції: довкола стола об'їти три рази (Зв), д. стола с'ї лапати (Звз, Мкр), три рази довкола стола з хлібом заходити (Дм), три рази обходити в хаті навколо стола (Арл) – про молодих, водити навколо стола (Гл, См), обводити довкола стола (Млн, Нкн), три рази в'коло обводити молоду (Чрн), три рази довкола в'їс'їл'ї молоду виводити (Дм), три рази за столом йїх водити (Ргз) – про дружбу, довкола стола з хлібом на голові вт'їкати (Звз), д. стола з хлібом на голові гонити (Мкр) – про молоду: іак в'їн йї влатив/ то зна'їч'ї с'ї/ жи будут жили (Звз).

Такі обрядодії мали символізувати прилучення нового члена сім'ї до домашнього вогнища чи до роду. Подібні обрядодії простежуються у весільних обрядах Полісся та низки слов'янських народів, зокрема у поляків наречена, увійшовши в дім, тричі обходила довкола стола, тримаючи коровай на голові [1 III, с. 482]. Спорадично фіксуємо пояснення мовцями таких ритуальних дій: об'їти три рази на'кола, жи'би с'ї л'убили/ жи'би хліб мали фсе/ жи'би ф тїї хаті було благословен'ство (Гдн).

Ритуальне виведення молодого / молодої / молодих з хати та заведення до хати, зокрема на почесне місце за весільним столом, з допомогою хустинки, фартуха чи з використанням хліба репрезентують описові назви: виводити за хустинку з хати (Дм), водити навколо стола за хустинку (Гл, См), давати хустинку і вести йїх (Млн), довкола обводити за хустинку (Нкн), за рушник і вести в хату (Гр), за хустинку виводити ф хату (Гр), за х. заводити (до хати) (Клн, Ос), подавати молодятм хустку і випроваджати на двір [13, с. 98], подавати хустинку і через стів виводити – про дружбу (іноді – старосту); з хлібом вести за стів (Гдн), мати кожух/ об'її накрити і так до хатути провадити (Кнж), молодийє лапалис'ї за фартух і йа йїх в'їдровадила за стів (Плц), хліб на рушник класти на голову і заводити – про матір; йти за мамойу/ тримати за к'їчик і фартуха (Блз), триматис'ї полот'на/ на м'їту і йти до хати (Прл), т. хліба і за мамойу йти (Мшл) – про молодих.

Звичай заводити молодих до хати за хустку побутував в Україні ще на межі XIX – XX ст. [12, с. 103], засвідчений Й. І. Лозинським на різних етапах надсянського весілля (коли молодий іде з дому по молоду, коли молоді йдуть до церкви вінчатися, коли молодий займає місце біля молодої за весільним столом) [13, с. 95, 98, 129]. Широке використання хустки, фартуха, хліба з ритуальною метою, очевидно, пов'язано з тим, що хустка – основний атрибут заміжньої жінки [11, с. 626], фартух – господині, хліб – символ щастя, розмноження, згоди, єднання, багатства [11, с. 618], рушник – символ багатства та родовідної пам'яті [11, с. 516]. Звичай заводити молодих за стіл за хустину зближує надсянський весільний обряд із поліським [3, с. 415].

На позначення весільного частування відзначено СР, які виражають гіперо-гіпонімічні відношення:

– СР загальних назв весільного частування репрезентують лексеми: вис'їл'а (Дз, Р), в'їс'їл'а (Прл), гостина (Пт, Трн, Чрн), г. вис'їл'на (Трн), жошчен'а (Ст), мотиваторами яких виступають обряд або учасники обряду;

– СР окремих етапів частування вміщує монолексеми та аналітичні назви: в'їчер'ї (Арл), д'руга перекуска (Мшл), д'руг'їй зах'їд (Гл, Кт), д'їб'їд (Мшл, Трн, Ц), перекус (Арл), перекуска (Мшл, Пт, Ск, Ц), першій за'їд (Птл), п. зах'їд (Гл, Млн), сн'їдан'ї (Арл, Дз), с'н'їданок (Ц), трет'їй зах'їд (См), у'їб'їд (Арл, Мшл). У записках першої половини XIX ст. відзначено частування горілкою між весільними свитами молодого і молодої, яке номінує аналітична назва “стріляне” горівков [13, с. 122]. Назви в'їчер'ї, д'їб'їд, сн'їдан'ї, с'н'їданок уживані в українськомовному континуумі на позначення етапів споживання їжі упродовж дня; назви за'їд, зах'їд, перекус, перекуска мотивовані дією і утворені безафіксним способом від дієслівних основ; пор. ще: гуц. гостина [14, с. 39], ндністр. зах'їд, перекуска [ЗА], пол. zasiadać [28 VIII, с. 264–5], а також перекуска ‘легка закуска’ [16 III, с. 123] та із

ремаркою діалектне [17 VI, с. 210]. Сема ‘запрошувати на весільне частування’ представлена словосполученнями: *запрошувати до столу* (Ргз), *просити до халути* (Пдц), *просити за стів* (Плц).

Із семантикою ‘роздавати гостям коровай’ зафіксовано дієслова або дієслівні словосполучення: *давати кушочок коровайа* (Гс), *крейати на кушочк і і кожному давати* (Мшл), *коровай д’лити* (Блз, Кн, Ст), *коровай краяти* [13, с. 132], *к. р’ізати* (Кв, Пт, Твц), *по до’роз’і з церкви фс’ім крайати і роздавати* (про молодого) (Зв), *р’ізати* (Гдн, Кнж, Кт, Мж, Птл), *р. і давати фс’ім з медом і з цукром/шоби солодк’е жит’и було* (Нкн). Отож, вербально обряд представлений загальноживаними дієсловами, які набувають обрядового забарвлення. Спорадично фіксуємо слова, з якими у цьому обряді дружба звертався до весільного старости: *‘Прошу той коровай роздробити і гостей под’лити’* (Кт), а також обрядодіно *‘нести коровай на голов’і* (Кт).

На позначення обряду дарування уживають такі монолексеми: *вітан’а(и)* (Кт, Мкр, Нкн), *ви(і)тан(н)’а* (Дм, Птл, См), *дарован’а* (Гдн), *дарунок* (Мкр), *переп’ят’а* (Дв), *переп’ий* (Гл, Дв, К, Кн, Кнж, Прл, См, Ст, Ц), *переп’ойни* (Рсх), *привит* (Ост), *п. молодої пари* (Арл), *привитуван’у* (Арл, Мкр), *прив’итанн’а* (Гдн), *прив’итуван’і* (Гл), *прив’и(і)тан’е* (Кв, Кнш).

Найчастіше уживані на позначення обряду дарування деривати дієслова *вітати*, мотивовані семантикою дієслова *вітати* ‘висловлювати комусь почуття радості з приводу якоїсь події, поздоровляти’ [17 I, с. 686] – така дія і супроводжує процес дарування; пор. пол. *witać* [28 VII, с. 631].

Назви *переп’ят’а*, *переп’ий*, *переп’ойни* – деривати дієслова *піти* – мотивовані дією, яка відбувається: староста чи молодий п’є із кожним, хто дарує: *бавилис’ і гостилис’ і а тінпер переп’ий/ і наливат молодий гор’івку/ а молада кожному да’їе/ а во’ни ті под’і/ молад’і/ да’їут подарк’і/ хто грош’і/ хто шо* (К). Обрядово марковані назви, похідні від дієслова *піти*, репрезентовані у багатьох говорах української мови (див. [21, с. 62]).

Синонімічний ряд назв обряду дарування доповнюють назви танців – *в’одний танец* (Кн), *криваний танец* (Ц), *кривий танец* (Гдн, Гс, Кнш, Крк, Мшл, Ост, Чрн), під час яких гості дарують гроші (як правило, нареченій). Назви танців зберігають мотиваційний зв’язок із виконуваними діями: *в’одний танец – а був переп’ий/ в’одний танец// то брали/ іак те’перво приход’ит/ то да’їут грош’і зразу// кулис’ то так ни було/ був в’одний танец// іак дружці і заложили то’той вел’он/ іуж вона брала фс’іх гостей по’очериди і танц’увала з ними// ну а ти гост’і дарили тим молодим* (Кн); *криваний танец, кривий танец – перший дружба брав молоду на кол’іна і так без той кривий танец в’ін ії тримав на с’воїх кол’інах// і стойала тар’їлка/ кр’їсло було і поставили... тар’їл’ був поставлений на тим кр’їсл’і/ і к’їдали ти грош’і// перша дружка танц’увала// перша дружка кривала зи фс’ма гост’іми* (Мшл). Назва *кзуму танец* засвідчена у польських говірках околиць Перемишля [25, с. 128–130]. Доступні лексикографічні джерела фіксують *кривий танец* як весняну хороводну гру [16 II, с. 304]. Прикметник *в’одний* широко уживають для творення обрядово маркованих весільних аналітичних назв російських народних говорів [15 V, с. 257].

Із семантикою ‘дарувати подарунки’ відзначено: *вітати* (Арл, Врб, Гдн, Дв, Звз, Зл, Кр, Мкр, Нкн, Прл, Ргз, Чрн), *в. грошима* (Дм), *давати грош’і* (Брш), *дарувати* (Ц), *до дарунку давати* (Мкр), *йти до переп’ойу* (Прл), *переп’ивати* (Гл, Кв, Прл, Птл, Ст, Ц), *перп’ивати* (К), *прив’и(і)тувати* (Бн) [3Г], (Арл, Влб, Гл, Гс, Звз, Кв, Кнш, Кр, Лб, Млн, Нкн, Твц, Чрн).

Спорадично сему ‘дарувати гроші’ репрезентують описові конструкції: *на тар’їл’ к’їдати* (Млн), *на тар’їлку класти грош’і* (Ст), а сему ‘збирати для молодих гроші (про старосту чи господиню)’ – *з тар’їлков ходити* (Стр), *ходити з тар’їлем* (Кт, Ост), які вербально засвідчують звичай дарувати гроші, кидаючи їх на тарілку.

Гіперонімам за значенням ‘дарувати подарунки’ підпорядковані гіпоніми – аналітичні назви із семантикою:

– ‘дарувати подарунки у вигляді продуктів’: *брати гар’єц’ жита/ н’ївл’їтр’і гор’ївк’і і іти на в’їс’їл’и* (Арл), *б. два хл’їба і н’ївл’їтри гор’ївк’и* (Кт), *б. двойе хл’їба* (К), *гор’ївку/ сир’їйці/ і пател’ник нести* (Кнж), *давати прин’їс* (Лб), *зерно нести* (Кр), *з приносом йти* (Врб, Дв, Дм, Кт, Ос, Ст), *на прин’їс нести* (Ргз), *нести гор’ївку й хл’їб* (Зл), *нести двойе хл’їба ал’бо хустку зерна* (Твц), *н. переп’ий* (Трл), *н. прин’їс* (Арл), *н. хл’їб/ пир’їз/ сир* (Пдг), *прин’їс нести* (Гдн), *хл’їбом витати* (Зв). За свідченням інформаторів, ще в середині ХХ ст. на весілля *йшли з приносом*; лексема *прин’їс* ‘подарунки у вигляді продуктів, які приносили перед основним весільним днем або наступного дня’, мотивована дією *прин’їсати*, засвідчена в українських та слов’янських континуумах; пор. гуц. *прин’їс* ‘дарунок, який гості дарують на новосілля, весілля’ [9, с. 157], пол. *przynos* ‘пожертва’ [28 V, с. 331], рос. діал. *прин’їс* ‘подарунок нареченій або нареченим, нареченого нареченій, батькам наречених’ [15 XXXI, с. 316]; пор. ще: *прин’їс* ‘пожертва’ [16 III, с. 429];

– ‘дарувати подарунки родичам молодого (про молодого)’: *давати балец’* (Блз, К, Кнж), *д. бал’ї* (Рсх), *д. подарк’и* (Арл, Брш, Мж, Мкр, Прл, Ст, Трл), *д. подарок* (Твц), *дарити бал’ї* (Трл), *дарувати дарунк’и* (Гл), *д. подарк’і* (Пт,

Чрн), *перепивати* *балець* (Грл), *подарок дарувати* (Стр), *при витан'у давати* (Нкн), *хустку давати/сук'ин'ку/на сук'ин'ку матеріал або светир* (Кр), а також дарувати подарунки свекрусі (про невістку) – *в'їтати хустиною* (Ост), *давати хустину* (Гдн), *зак'ї(ї)дати хустку/хустину* (Арл, Млн, Стр, Чрн), *нак'їдати стару полотном* (Кт), *свекрусі давати нам'їт* (Прл); *балець* у значенні подарунка фіксуємо лише на надсянсько-бойківському пограниччі або у південному ареалі Надсяння; див. ще: [13, с. 150];

– ‘дарувати подарунки невістці (про свекруху)’: *балець давати* (Мж), *дарувати хустку* (Пт);

– ‘дарувати молодим подарунки і благословити (про батьків)’: *благословити/а потім в'їтати* (Прл), *в'їтати з короваїом і класти з'рош'ї* (Кт), *в. подарком* (Прл), *в. хл'їбом* (Нкн), *в'їнчувати* (Арл), *в'їтати хл'їбом і з'їшми* (Арл), *славним посагом в'їтати* (Прл).

Обряд випровадження молодої до дому молодого вербально репрезентують дієслова та дієслівні словосполучення: *везти молоду* (Бор), *вибиратис'ї* (Нкн, Прл), *забирати молоду до молодого* (Звз), *забиратис'ї а туди* (Ост), *їїхати до молодого* (Прл), *їти гет* (Нкн), *їти до молодого* (Брш), *молоду забирати* (См), *молоду п'їїмати* (Вбл), *привадити їїї* (Пдц).

У надсянському весільному обряді першої половини ХІХ ст. засвідчено лексему *пожегня* із семантикою ‘поклінкування молодих батькам перед відходом до дому молодого’ [13, с. 146]; пор. пол. *pożegnanie* ‘благословення’ [28 ІV, с. 927] < пол. *żegnać* ‘робити рукою знак хреста’ [28 VIII, с. 703].

Традиційно обряд випровадження нареченої до дому чоловіка супроводжувався певними діями: *вобраз з в'їс'їл'їом брати* (Кт), *з приданим їїхати* (См), *нести в'їно* (Пдц), *н. короваї до молодого* (Вбл), *придане давати/постел'ї* (Прл), *п. нести* (Блз, Звз), *хл'їб давати їїм п'їд'їнаху/шоб воли п'їїли гет з хл'їбом* (Нкн), *шос'ї за собов нести* (Ц). Зауважмо, що перевезення посагу, як правило, визначають як повесільний обряд, у день весілля нареченій дають переважно лише хліб або постіль.

Відзначено також жаргівливі обрядодії: *куру красти* (Звз, Кв), *лапати кури* (Брш, Ц), *мушчина с'ї перебирав за ж'їнку* (Бор), *перебирати хлопа* (Твц), *старатис'ї фкрати і нести за неїу* (Р), *фс'ї красти по подв'їру/шоби туда до него нести* (Бн) [3Г].

Сему ‘зустрічати невістку’ формують словосполучення, які увійшли до СР ‘зустрічати молодих біля порога’, та СМР – назви обрядодій (див. вище). У низці говірок фіксуємо ритуальний діалог при зустрічі невістки зі свекрухою (тещі із зятем): “з чим ти не в'їтко/прїїїл'ї?” – “з хл'їбом до хл'їба/з л'їуд'їмі до л'їуд'її/з ш'їчас'ї т'їом здор'ївл'їом/добр'їом д'їл'їом” (Арл, Гл, Кр, Кт, Млн, Нкн, Стр).

Спорадично відзначено ритуально-магічні дії свекрухи із подарованим невісткою полотном: *стар'ї з тим полотном з'їл'їла і к'їдала на п'їїц/шоб'ї с'ї а д'їти в'їлі* (Кт); *балець м'їче свкороха або старос'їїна на п'їїц межї гор'її, аби с'ї родили самїї хлоп'її* [13 с. 150].

На півночі Надсяння оказіонально засвідчено звичай закривати молоду полотном, коли її везуть до дому молодого, що на вербальному рівні репрезентовано словосполученням: *закриватис'ї а покривалом* (Ст), *полотном завиватис'ї а* (Ст) – про молоду, *завивати в б'їле полотно* (Птл), *закривати полотном* (Вбл), *рантух завивати* (Птл) – про матір. Ритуально-магічні дії із семантикою ‘знімати з нареченої полотно або пов'їязану її матір'їю хустку (про старосту або свекруху)’ репрезентують конструкції: *брати хустку з неїї лопат'їю* (См) [3Г], *в'їдкривати покривало навком* (Ст), *зн'їмати – колот'їшка, дерев'їана ложка* (Птл), *розкривати полотно* (Ст), *хустку за пор'їз к'їдати* (См) [3Г], *х. крут'їтити і в'їк'їнути на п'їїц* (См). Як свідчать етнографи, звичай знімати з невістки намітку, рантух з допомогою рогаца, ополоника і кидати на п'їч, зафіксований також на Волині, пов'їязаний із шануванням домашнього вогнища [12, с. 122] та захисною та контактною магією [3, с. 135].

Один із останніх основних обрядів шлюбного дня – обряд покривання, який засвідчує зміну статусу нареченої (*молода* → *баба*), її перехід “під владу чоловіка” [12, 118] і репрезентує опозиції за виконуваною дією: ‘знімати вінок (фату): ‘одягати головний убір замїжньої жінки’.

Сема ‘знімати нареченій вінок (фату)’ представлена назвами: *зд'їїмати в'їнець* (Мшл), *зни(ї)мати вел'їон* (Кв, Кнж, Крк, Нв, Пдг, Пдц, Прл, Р, Ск, Ц), *з в'їнець* (К, Ос, Стр, Чрн), *з. коруцу* (Грл), *з. в'їнок колотушиком* (Дв), *з. вел'їун* (Арл), *кв'їти зд'їїмати* (Вбл), *ск'їдати вел'їон* (Гл, Прл), *с. в'їнець* (Прл), *ст'їгати вел'їон* (Дм).

Сема ‘одягати нареченій головний убір замїжньої жінки’ вміщує монолексми та аналітичні назви: *в хустин'ї од'ївати* (Гдн), *давати к'їбавку* (Лб), *д. хустку* (Плш) [3Г], *завивати* (Бл, Мшл, См), (Плш) [3Г], *з. хушч'ї* (Пдц), *зав'їа(и)зувати хустку* (Гдн, Гл, Дм, Прд, Ск), (Ос) [3Г], *з. хушча* (Грл), *завивати (в) хустку* (Врб, Зл, См), (Гр, Клн)

[ЗГ], *заклада́ти* *к'ї́бавку* і *ч'ї́пчик* (Вбл), *з хустину* (Нв, Нкн), *з хустку* (Чрн), *заклад(ув)ати* *к'ї́бавку* (Лб, Пдг), *зат'ї́гати* *хустку* (Арл), *к'ї́бавку* *заклада́ти* (Вбл), *приче́пити* *хустку* (Грс) [ЗГ], *хустку* *зало́жи'ти* (Кр).

Названі гіпоніми підпорядковані гіперонімам із семантикою ‘обряд покривання’: *по́ч'ї́пчини* (Арл, Кв, Пт, Грн), (Клн) [ЗГ], *по́ч'ї́пч'ї́н'ї* (Арл), *ч'ї́пчин'ї* (Блз, Брш, Пдц, Прл), *очетини*, *чепчини* [13, с. 152], а також *пов'ї́а(и)зувати* (К, Лб), *п. молоду* (Дд), *по́ч'ї́пчувати* (Арл, Врб, Гдн, Кнж, Пт, Грл), (Клн) [ЗГ], *розч'ї́пчувати* (Ргз), (Гр) [ЗГ], *ч'ї́пчити* (Бл, Гдн, Зв, Кнж, Кт, Пдц, Прл, Ср). Лексеми із коренем *чеп-* зберігають мотиваційний зв'язок із дієсловом *чепляти* ‘причіпати’ [16 IV, с. 452] та назвою жіночого головного убору – *ч'ї́пец*, яка засвідчена у всіх слов'янських мовах (порівняльний аналіз див. [21, с. 60]); пор. ще назви обряду у польських говірках околиць Перемишля: *oszerpiny* [25, с. 127–138], *roszerczuty*, *zaczerczuty* [25, с. 130], *zaczepiny* [25, с. 136–138].

Оказіонально фіксуємо обрядодії: *к'ї́дати хустину на п'ї́ц'ї́ міжси́ гори́ і/жи́би с'ї́ роди́ли хло́пц'ї́/на по́лиц'ї́ у ми́жси́ миск'ї́/би с'ї́ роди́ли д'ї́вк'ї́* (Кнж) – про матір, *верте́ти ху́лич'ї́* (Пдц), *к'ї́дати хустку ме́жси́ чоло́в'ї́к'ї́/шо́би хло́пец'ї́ пере́ший вроди́в'ї́* (Грн), *фт'ї́кати з голо́вом/не да́ватис'ї́ зав'ї́язува́ти* (Гл) – про наречену, а також *брати́ моло́ди́ц'ї́ у на́ кол'ї́на* (Кв) – про дружбу, *вику́тити моло́ду* (Кв) – про молодого, який дає викуп дружбі.

Дієслова *зу́л'ати*, *танц'ї́вати* виступають мотиваторами назв СМР ‘прощатися з дівчатами, одягаючи їм головний убір нареченої та бажаючи швидкого заміжжя’: *вел'он зазу́лува́ти* (Птл, См), *в'ї́дузу́лува́ти* (Кнж), *зату́лува́ти* (Вбл, Кв), *з вел'о́ном зу́лува́ти* (Вбл), *з ко́ждою дру́жко́вою зу́лува́ти* (Ц), *пере́зулу́вати* (Бл, Зл, Пдг, Прл, Рс, Твц, Ц), *перета́н'ї́ о́вувати* (Гдн, Гл, Млн, Ост, Пдг, Ргз, Чрн), *п. зи́ фс'ї́ма д'ї́вчатами* (Арл), *прита́н'ї́ о́вувати* (Блз), *танц'ї́вати зо́ вс'ї́ми дру́жками́* (Брш); сам обряд номінують іменники *перета́нц'ї́овува́н'ї́* (Гл, Кр), *перта́нц'ї́овува́н'ї́* (Гдн).

Прозору семантику для номінації обряду мають також описові конструкції: *вел'он ко́ждо́ї дру́жк'ї́ да́вати на́ голо́ву* (Мшл), *вел'он фс'ї́ма закла́дати* (Млн, Ц), *закла́дувати дру́жкам* (Кн, Пдц), *ко́ждо́ї в'ї́не́ц'ї́ кла́сти на́ голо́ву* (Твц), *ко́жн'ї́ д'ї́вчин'ї́ да́вати про́бувати в'ї́не́ц'ї́* (Кр). Фіксуємо сучасний варіант ритуальних дій, мета яких – ініціювати швидке заміжжя дівчат: *вел'он пере́к'ї́ да́ти че́рез го́лову* (Птл), *к'ї́дати вел'он/ї́ хто́ го́ в'ї́лаш'ї́ то́ заму́ж йде́ ско́ро* (Гл).

Спорадично відзначено назви танців, під час яких відбувалася обрядова дія – прощання з дівчатами: *з в'ї́нц'ї́а* (Р), *криві́й'ї́ тана́ец* (Млн, Чрн), *перета́не́ц з моло́до́їу* (Арл); пор. пол. *krzemu taniec* [25, с. 128–130].

Із семантикою ‘дарувати нареченій гроші під час обряду покривання’ відзначено конструкції: *ме́тати гро́ш'ї́* (Пдц), *кла́сти в та́р'ї́л'ї́ гро́ш'ї́* (Кв).

Особливість надсянського весільного обряду – використання відра з ритуальною метою. Так, передшлюбного вечора наречену садять на відро, розплітаючи їй косу (див. вище). Обряд покривання теж здійснюють, посадивши молоду на відро, що засвідчують словосполучення: *са́дити на ви́(ї)дро́* (Пдг, Ргз), *с. на ко́новку* (Лб), *с. на пу́тн'ї́у* (Лб). Оказіонально фіксуємо ритуал: *ма́ма й'ї́го с'ї́ да́є на к'ї́пе́ц/а во́на й'ї́ на ко́л'ї́на с'ї́ да́є/ї́ во́на й'ї́ розч'ї́пчу́є* (Ргз).

Лексема *в'ї́дерко* є компонентом фразеологізму *си́д'ї́ти з ним на в'ї́дерку* (Р) із семантикою ‘жити з чоловіком без шлюбу, перебувати у громадянському шлюбі (про жінку)’.

Останній обряд шлюбного дня за участю гостей і наречених – *в'ї́с'ї́л'ї́а на к'ї́не́ц* (Грс), *к'ї́не́ц в'ї́с'ї́л'ї́а* (Ост), *к. в'ї́с'ї́л'ї́у* (Дм) – вербально репрезентований конструкціями: *да́кувати́ моло́д'ї́ на́р'ї́шо́ про́сила на́ в'ї́с'ї́л'ї́а* (Арл), *сп'ї́вати́ мно́га́йа лі́та* (б. н. пл.). Спорадично фіксуємо фразеологізм *бу́бен за́давати́* (Крк) із семантикою ‘бути на весіллі до самого кінця’.

Проаналізувавши назви обрядів шлюбного дня, зазначмо: знаходячись на пограниччі українського діалектного простору, перебуваючи під інтенсивним впливом польської мови, надсянський говір зберіг свою самобутність і займає власну нішу в українському діалектному континуумі.

СПИСОК ОБСТЕЖЕНИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ ТА ЇХ СКОРОЧЕНЬ

Переселенські говірки¹²:

Грн – с. Горинець, повіт Любачів (Польща); Грб – с. Грабовець, повіт Ярослав (Польща); Грч – с. Гуречко, повіт Перемишль (Польща); Дз – с. Дзвиняч Долішній, повіт Лісько (Польща); Дбч – с. Дібча, повіт Ярослав (Польща); Д – с. Добра, повіт Ярослав (Польща); Дн – с. Дуньковички, повіт Перемишль (Польща); Зл – с. Задуброва, повіт Ярослав (Польща); Кв – с. Квасніна, повіт

¹² Назви населених пунктів і повітів подано згідно з адміністративно-територіальним поділом Польщі станом на 1 січня 1939 року.

Перемишль (Польща); Лщ – с. Ліщовате, повіт Лісько (Польща); М – с. Макова, повіт Перемишль (Польща); Мл – с. Млини, повіт Ярослав (Польща); Млв – с. Малява, повіт Добромилль (Польща); Ол – м. Олешичі, повіт Любачів (Польща); Пп – с. Папортно, повіт Добромилль (Польща); Р – м. Радимно, повіт Ярослав (Польща); Рс – с. Руське Село, повіт Перемишль (Польща); Св – с. Святе, повіт Ярослав (Польща); Ср – с. Серакисьці, повіт Перемишль (Польща); Скл – с. Сколошів, повіт Ярослав (Польща); Сл – с. Слобода, повіт Ярослав (Польща); Трб – с. Теречча, повіт Сянік (Польща); Трк – с. Торки, повіт Перемишль (Польща); Тр – с. Трійчичі, повіт Перемишль (Польща); Тх – с. Тухля, повіт Ярослав (Польща).

Говірки, поширені на території Львівської області:

Арл – с. Арламівська Воля Мостиського району; Бл – с. Биличі Старосамбірського району; Блз – с. Болозів Старосамбірського району; Бн – с. Бунів Яворівського району; Бор – с. Боратичі Мостиського району; Брш – с. Боршевичі Старосамбірського району; Блн – с. Боляновичі Мостиського району; Вбл – с. Вороблячин Яворівського району; Влб – с. Воля-Баранецька Самбірського району; Вт – с. Воютичі Самбірського району; Врб – с. Вербіяни Яворівського району; Гр – с. Горасець Яворівського району; Г – с. Гори (Горяни) Жовківського району; Гб – с. Губичі Старосамбірського району; Гдн – с. Годині Мостиського району; Гл – с. Глиниці Яворівського району; Грд – с. Городисько Старосамбірського району; Гс – с. Гусаків Старосамбірського району; Дв – с. Дев'ятир Жовківського району; Дм – с. Дмитровичі Мостиського району; Зв – с. Завадів Яворівського району; Звз – с. Зав'язанці Мостиського району; Зл – с. Залужжя Яворівського району; Клн – с. Калинівка Яворівського району; К – с. Катина Старосамбірського району; Кн – с. Конів Старосамбірського району; Кнж – с. Княжпіль Старосамбірського району; Кнш – с. Конюшки Мостиського району; Кр – с. Краківець Яворівського району; Кт – с. Коти Яворівського району; Лб – с. Любині Яворівського району; Млн – с. Малнівська Воля Мостиського району; Мшл – с. Мишлятичі Мостиського району; Мж – с. Міженець Старосамбірського району; Мкр – с. Мокряни Мостиського району; Нкн – с. Наконечне Перше Яворівського району; Нв – с. Нове Місто Старосамбірського району; Ос – с. Оселя Яворівського району; Ост – с. Острожець Мостиського району; П – с. Поляна Старосамбірського району; Пдг – с. Підгать Мостиського району; Пдц – с. Передільниця Старосамбірського району; Пдл – с. Підліски Мостиського району; Плш – с. Плишевичі Мостиського району; Пн – с. Пнікут Мостиського району; Пр – с. Поруденко Яворівського району; Прд – с. Передвір'я Яворівського району; Прл – с. Прилбичі Яворівського району; Пт – с. П'ятиниця Старосамбірського району; Птл – с. Потелич Жовківського району; Ргз – с. Рогізно Яворівського району; Рсх – с. Росохи Старосамбірського району; С – с. Середкевичі Яворівського району; Ск – с. Скелівка Старосамбірського району; См – с. Смолин Яворівського району; Ст – с. Старичі Яворівського району; Стр – с. Старява Мостиського району; Трн – с. Тернава Старосамбірського району; Твц – с. Терновиця Яворівського району; Трл – с. Терло Старосамбірського району; Ц – с. Циків Мостиського району; Чрн – с. Чернява Мостиського району; Чж – с. Чижки Старосамбірського району; Ш – с. Шумина Старосамбірського району

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

б.н.п. – більшість населених пунктів
 бойк. – бойківське
 гуц. – гуцульське
 див. – дивись
 діал. – діалектне
 ЗА – записи автора
 ЗГ – записи професора М. Глушка
 ін. – інше
 лемк. – лемківське
 пол. – польське
 пор. – порівняй
 псл. – праслов'янське
 рос. – російське
 рум. – румунське
 свн. – середньовісньонімецьке
 слн. – словенське
 слц. – словацьке
 СМ – семантична мікрогрупа
 СМР – семантичний мікроряд
 СП – семантична підгрупа
 СР – семантичний ряд
 стсл. – старослов'янське
 тс. – те саме (значення)
 укр. – українське

ЛІТЕРАТУРА

1. Агапкина Т.А. Обходить / Т.А. Агапкина, М.М. Валенцова, Е.Е. Левкиевская // Славянские древности: этнолингвистический словарь: в 5 т. / [под ред. Н. И. Толстого]. – Москва: Международные отношения, 2004. – Т. 3. – С. 480-483.
2. Бігуняк А.В., Гойсак О.Г. Лемківський словничок [Електронний ресурс] / А.В. Бігуняк, О.Г. Гойсак. – Режим доступу: <http://lemko.org/lemko/slovnuk.html>.

3. Борисенко В.К. Весільні звичаї та обряди на Україні: історико-етнографічне дослідження / В.К. Борисенко / АН УРСР, Ін-т мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Рильського; відп. ред. М.М. Пазяк. – К.: Наук. думка, 1988. – 192 с.: іл.
4. Валенцова М.М. Крыша / М.М. Валенцова // Славянские древности: этнолингвистический словарь: в 5 т. / [под ред. Н.И. Толстого]. – Москва: Международные отношения, 2004. – Т. 3. – С. 15-18.
5. Весілля: у 2 кн. / ІМФЕ АН УРСР ім. М.Т. Рильського / [ред. Є.М. Антоненко]. – К.: Наук. думка, 1970. – Кн. 2. – 480 с.
6. Виноградова Л.Н. Обходные обряды / Л.Н. Виноградова // Славянские древности: этнолингвистический словарь: в 5 т. / [под ред. Н. И. Толстого]. – Москва: Международные отношения, 2004. – Т. 3. – С. 483-487.
7. Говірки південно-західного наріччя української мови: збірник текстів / упоряд. Н.М. Глібчук. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2000. – 155 с.
8. Говори української мови: збірник текстів / за ред. Т.В. Назарової. – К.: Наук. думка, 1977. – 592 с.
9. Гуцульські говірки: короткий словник / [відп. ред. Я. Закревська]. – Львів, 1997. – 232 с.
10. Етимологічний словник української мови: у 5 т. / за ред. О.С. Мельничука. – К.: Наук. думка, 1982–2006.
11. Жайворонок В.В. Знаки української етнокультури: словник-довідник / В.В. Жайворонок. – К.: Довіра, 2006. – 703 с.
12. Здоровега Н.І. Нариси народної весільної обрядовості на Україні / Н.І. Здоровега. – К.: Наук. думка, 1974. – 159 с.
13. Лозинський Й. Українське весілля / [опрац. тексту, упорядкув. і вст. ст. Р.Ф. Кирчів]. – К.: Наук. думка, 1992. – 176 с.
14. Піпаш Ю, Галас Б. Матеріали до словника гуцульських говірок (Косівська Поляна і Росішка Рахівського району Закарпатської області) / Ю.Піпаш, Б.Галас. – Ужгород, 2005. – 266 с.
15. Словарь русских народных говоров / под ред. Ф.П. Филина и Ф.П. Сороколетова. – М.–Л.: Наука, 1965-2007. – Т. 1-41.
16. Словарь української мови: у 4 т. / за ред. Б. Грінченка / репринт. вид. 1907–1909 рр. – К., 1996–1997.
17. Словник української мови: в 11 т. – К., 1970-1980.
18. Топорхов А.Л. Битье посуды / А.Л. Топорхов // Славянские древности: этнолингвистический словарь: в 5 т. / [под ред. Н.И. Толстого]. – Москва: Международные отношения, 1995. – Т. 1. – 180-182.
19. Українські говірки південно-західного наріччя: тексти / упоряд. Н.М. Глібчук. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2005. – 238 с.
20. Усачева В.В. Осыпание / В.В. Усачева // Славянские древности: этнолингвистический словарь: в 5 т. / [под ред. Н. И. Толстого]. – Москва: Международные отношения, 2004. – Т. 3. – С. 581-584.
21. Хібеба Н.В. Структурно-семантична організація весільної лексики бойківських говірок: дис. ... кандидата філол. наук: 10.02.01 / Н.В.Хібеба. – Львів, 2007. – 199 с.
22. Худаш М.Л. Алфавітно-правописні принципи Й.Лозинського / М.Л. Худаш // Лозинський Й. Українське весілля / [опрац. тексту, упорядкув. і вст. ст. Р.Ф. Кирчів]. – К.: Наук. думка, 1992. – С. 26-44.
23. Шило Г. Наддністрянський регіональний словник / Г. Шило. – Львів, 2008 – 288 с. – (Серія: Діалектологічна скриня).
24. Brückner A. Słownik etymologiczny języka polskiego / wst. prof. Z. Klemensiewiczza. – Warszawa, 1957. – 805 s.